

KÄRPPÄ-OHJELMA

SEINÄJOEN PERUSOPETUKSEN KESTÄVÄN KEHITYKSEN OHJELMA

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe.....4

Lukuohje.....5

A | KÄRPPÄ-OHJELMAN TAUSTA6

1 – Seinäjoki kestävän kehityksen maailmassa.....7

2 – Kestävä kehitys opetussuunnitelmassa9

2.1 Opetussuunnitelman arvoperusta..... 9

2.2 Perusopetuksen tehtävät 10

2.3 Koulun toimintakulttuurin kehittäminen.....11

2.4 Laaja-alainen osaaminen.....12

2.5 Monialaiset oppimiskokonaisuudet12

2.6 Koulun muu toiminta12

3 – Ympäristö- ja kestävyyskasvatus14

3.1 Ympäristökasvatuksen käsitteet ja
transformatiivinen pedagogiikka..... 14

3.2 Arvokasvatus ja oman ympäristösuhteen rakentuminen ...14

3.3 Ympäristötiedon monialaisuus15

3.4 Polkupyörämalli..... 16

4 – Tunnetaidot.....17

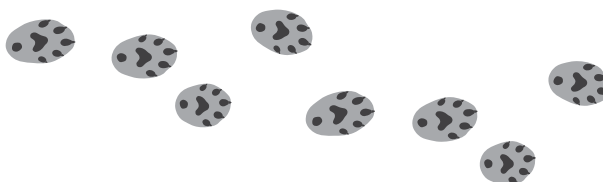
5 – Globaalikasvatus.....18

6 – Osallisuus ja vaikuttaminen19

6.1 Osallisuus ja vaikuttaminen opetussuunnitelmassa 19

6.2 Vaikuttamistaidot 20

6.3 Ideoita vaikuttamistapoihin..... 20

B | KOULUN OMA KESTÄVÄN KEHITYKSEN OHJELMA22

1 – Kärppä-ohjelman toteuttaminen koulussa23

2 – Vuosikello24

C | EKOAGENTTITOIMINTA JA KÄRPPÄMASKOTTI26

1 – Ekoagentti-toiminta27

2 – Kärppämaskotti28

D | OPETUSMATERIAALEJA JA LÄHTEET ...30

1 – Opetusmateriaaleja.....31

2 – Lähteet.....34

Liitteet.....36

- Ympäristökatselmuslomake
- Keke-ohjelmanlomake
- Kärppädiplomi
- Ekoagenttitodistus

ESIPUHE

“Kestävä kehitys tarkoittaa kehitystä, joka turvaa nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet.” (YK 2015)

Tämä julkaisu on Seinäjoen perusopetuksen kestävä kehityksen ohjelma eli KÄRPPÄ-ohjelma. Sen tavoitteena on vahvistaa ja yhdenmukaistaa kestävä kehityksen käytäntöjä Seinäjoen ala- ja yläkouluissa. Kestävästi toimivassa koulussa oppilaat, opettajat ja henkilökunta ajattelevat ja toimivat kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Kestävä kehityksen koulu toimii myös osana muuta yhteiskuntaa ja tekee yhteistyötä koulua ympäröivän yhteisön ja vanhempien kanssa.

KÄRPPÄ-ohjelman ytimenä on mittaristo, jonka avulla koulussa tehdään ympäristökatselmus. Sen perusteella valitaan kunakin vuonna parannettavat asiat, ja tehtyjen korjaustoimien jälkeen määritellään koulun kestävyystoimien taso: voikukka, peltoppy tai kärppä. Samalla muodostuu ja toteutuu koulun oma kestävä kehityksen ohjelma. Tasomittarin kriteerejä voi käyttää koulun keke-toimintaa ohjaavana vinkkilistana. Mittariston kriteerit huomioivat YK:n vuosituhattavoitteiden linjaamana ekologisia, kulttuurisia, sosiaalisia ja taloudellisia näkökulmia.

KÄRPPÄ-ohjelman taustalla on ekososiaalinen sivistysajattelu, jonka mukaan ekologisen kestävyuden ja ihmisoikeuksien tulisi määritellä kaikkea ihmistoimintaa. Koulujen opetussuunnitelmiin kirjatut kestävyyskasvatuksen sisällöt tukevat tätä ajattelutapaa. KÄRPPÄ-ohjelma osallistaa kouluyhteisön jäseniä kestävä kehityksen toimintaan ja sen myötä kouluyhteisön jäsenet oppivat aktiivisiksi toimijoiksi kestävä elämäntavan edistämisessä.

Useimmat elinmahdollisuuksiimme vaikuttavat ympäristöongelmat vaikuttavat maailmanlaajuisesti. Tästä syystä globaalikasvatus on kestävyyskasvatuksen osa. Globaalikasvatuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, miten jokainen meistä linkittyy maailmanlaajuisiin ilmiöihin kuten köyhyyteen, eriarvoisuuteen, rasismiin, ympäristökatastrofeihin, pakolaisuuteen ja siihen, miten näihin asioihin voi omalla toiminnallaan vaikuttaa. KÄRPPÄ-ohjelma on osa koulujen kansainvälistä toimintaa.

Globaalien ympäristökysymysten kohtaaminen voi herättää oppilaissa voimakkaita tunnetiloja. Näiden ympäristötunteiden käsittelyyn tarvittavat taidot ovat tärkeä osa kestävyyskasvatuksen sisältöä. Tunnetilojen synnyttämää toimintatarmoa oppilaat voivat purkaa koulujen omina ekoagentteina. Koulun aikuiset tukevat ekoagenttien muodostamaa ympäristöryhmää ja koko kouluyhteisö ylläpitää tulevaisuuteen uskovaa toivon ilmapiriä.

KÄRPPÄ-ohjelma on syntynyt vuonna 2023 osana Opetushallituksen rahoittamaa ”Tilaa ekoagenteille” -hanketta ja sen ovat laatineet Seinäjoen perusopetuksen kestävä kehityksen tutoropettajat Taina Ranta-Maunus ja Hannu Tuomisto yhteistyössä Seinäjoen perusopetuksen koulujen kanssa.

Tervetuloa tutustumaan Seinäjoen perusopetuksen kestävä kehityksen KÄRPPÄ-ohjelmaan!

LUKUOHJE

Tämä julkaisu on Seinäjoen kaupungin perusopetuksen kestävän kehityksen ohjelma, jota kutsutaan KÄRPPÄ-ohjelmaksi. Julkaisun aiheisisällöt on jaoteltu seuraavasti:

A-OSASSA

kerrotaan koulujen kestävyyskasvatukseen vaikuttavista yleisistä aihekokonaisuuksista.

B-OSASSA

kerrotaan siitä, miten koulussa tehdään KÄRPPÄ-ohjelman mukainen oma kestävän kehityksen ohjelma.

C-OSASSA

on ohjeita oppilaiden oman ympäristöryhmän eli ekoagenttien toimintaan.

D-OSASSA

on aihekokonaisuuksittain jaoteltuja opetusmateriaaleja opettajien käyttöön.

Julkaisun liitteenä on KÄRPPÄ-ohjelman toteuttamiseen liittyviä lomakepohjia.

KÄRPPÄ- OHJELMAN TAUSTA

1 SEINÄJOKI KESTÄVÄN KEHITYKSEN MAAILMASSA

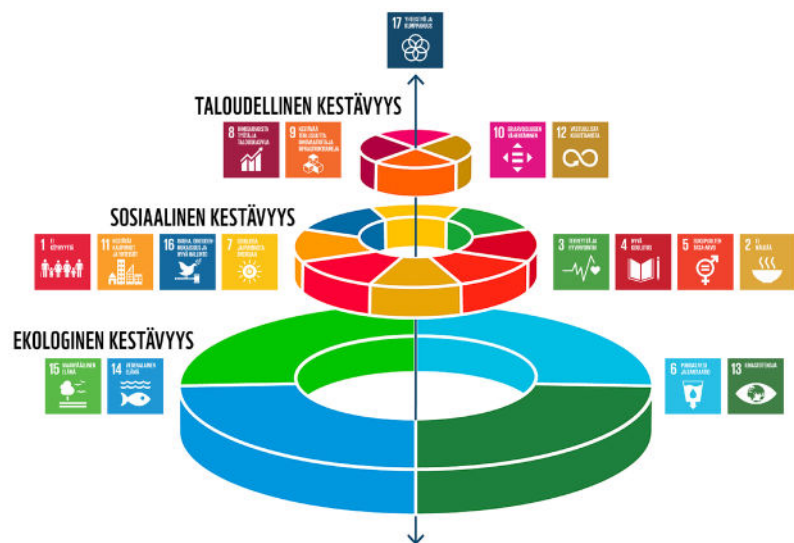
YK:lla on oma kestävä kehityksen tavoiteohjelma Agenda 2030 (kuva 1). Se tähtää köyhyyden poistamiseen sekä kestäväan kehitykseen, jossa otetaan huomioon ympäristöön, talouteen ja sosiaaliseen kestävyteen liittyvät näkökulmat. Ohjelman kantava periaate on, että ketään ei jätetä kehityksessä jälkeen. Kestäväan kehitykseen liittyy olennaisesti ajatus planeettamme rajoista. Ihmisen toiminta on sopeutettava maapallon luonnonvaroihin ja luonnon kestokykyyn. Suomi on valtiona sitoutunut tähän YK:n tavoiteohjelmaan.

Suomessa perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden arvoperustana on ns. ekososiaalinen sivistysajattelu. Sen mukaan ihmisten tulisi toimia kaikin tavoin ekologisen kestävyden perustalta ja ihmisoikeuksia puolustaen. Vaikka tällainen toiminta voi vähentää talouden kasvua, maapallon kestäväan tulevaisuuden kannalta se on ekososiaalisen ajattelun mukaan välttämätöntä. Tällöin toimitaan myös kestäväan talouden periaatteiden mukaisesti. Ihmisen tulisikin oppia elämään kulutuskriittisesti ja löytämään onnellisuutta ja hyvinvointia muusta kuin jatkuvasta taloudellisesta kasvusta.

Stockholm Resilience Centre on tiivistänyt ekososiaalisen ajattelumallin ja YK:n kestäväan kehityksen tavoitteet ns. hääkakkumalliin (kuva 2). Ekologinen kestävyys on kaiken pohja. ➔

KUVA 1. YK:N KESTÄVÄN KEHITYKSEN TAVOITTEET (LÄHDE: YK, ULKOMINISTERIÖ)

KUVA 2. KESTÄVÄN KEHITYKSEN HÄÄKAKKUMALLI. (LÄHDE: AZOTE IMAGES FOR STOCKHOLM RESILIENCE CENTRE; SUOMENNOS WWF)

YK:n kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestö Unesco on täsmentänyt Agenda 2030:n mukaista kestävästä tulevaisuudesta omassa tiekartassaan. Sen mukaan kestävä kehitys opetus antaa valmiudet kulttuurista moninaisuutta kunnioittaen tehdä sellaisia tietoon perustuvia päätöksiä, jotka varmistavat elinkelpoisen ja eheän ympäristön säilymisen. Kestävä tulevaisuuden opetus nähdään tässä tiekartassa elinikäisen oppimisen osana ja laadukkaan koulutuksen edellytyksenä.

Myös Euroopan unionilla on oma kestävä kehityksen tavoite-ohjelma. Sen yksi osa on ympäristökestävyyden oppimiskokonaisuus GreenComp, jossa määritellään kestävyyskasvatuksen oppisisällöissä huomioitavat asiat. GreenComp ohjaa oppilaita omaksumaan sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita, jotka edistävät empaattista, vastuullista ja punnittua ajattelua sekä toimintaa ympäristön hyvinvoinnin ylläpitämiseksi.

Sitra on omana kansallisena tutkimuslaitokseksi pyrkinyt ennakoimaan ja ohjaamaan tulevaisuuden kehityskulkuja (kuva 3). Sitran mukaan on välttämätöntä, että jaetun ympäristövastuun ja -tietoisuuden merkitystä korostetaan. Kun yhteinen ympäristötietoisuus lisääntyy, luontoon ei suhtauduta enää vain ihmisen hyödynnettävissä olevana resurssina. Tällöin hyvinvoiva luonto ymmärretään itseisarvona, jonka varaan myös ihmisen hyvinvointi rakentuu.

KUVA 3. HYVINVOIVAA LUONTOA YMPÄRÖIVÄT TEKIJÄT; MEGATRENDIT 2023 (DUFVA, M. & REKOLA, S. 2023)

Seinäjoen kaupungilla on oma Ekoviisas Seinäjoki -ohjelma, joka sisältää kaupungin kestävyys- ja ympäristötavoitteet. KÄRPPÄ-ohjelma on luonteva osa Ekoviisas Seinäjoki -ohjelmaa, sillä molemmilla on yhteneviä tavoitteita. Näitä ovat mm. ilmastoystävällinen kouluruoka, energiankulutuksen vähentäminen, vähäpäästöiset koulumatkat, materiaalien kierrättäminen ja aktiiviseksi kuntalaiseksi kasvaminen. ➔

”Kestävyydellä tarkoitetaan kaikkien elämänmuotojen ja maapallon tarpeiden asettamista etusijalle varmistamalla, ettei ihmisen toiminta ylitä maapallon riskirajoja.” (Bianchi, G. ym. 2022)

”Elämme keskellä ekologista kestävyyskriisiä. Ihmisen toiminta kuormittaa elollista ja elotonta luontoa yli kantokyvyn rajojen ja vaarantaa siten koko taloutemme ja hyvinvointimme pohjan. Meillä on kasvava kiire ekologiselle jälleenrakennukselle eli siirtymälle luonnon tilaa ja ihmisten hyvinvointia parantavaan yhteiskuntaan.” (Dufva, M. & Rekola, S. 2023)

2 KESTÄVÄ KEHITYS OPETUSSUUNNITELMASSA

2.1 OPETUSSUUNNITELMAN ARVOPERUSTA

Opetussuunnitelman arvoperusta rakentuu kestävän kehityksen periaatteille. Ekologinen kestävyys ja luonnon hyvinvointi ovat arvoperustassa edellytys ihmisen hyvinvoinnille. Tämä näkyy myös opetussuunnitelman luontosuhdekäsityksessä: ihminen nähdään osana luontoa ja täysin riippuvaisena ekosysteemien toiminnasta. Luontosuhteen rakentaminen on tärkeä osa ihmisenä kasvua.

Opetussuunnitelman kasvatustavoitteena on ekososiaalisesti sivistynyt ja kestävän elämäntavan omaksunut ihminen. Oppilaita tulee ohjata kestäväan elämäntapaan, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja ylisukupolviseen globaaliin vastuuseen. Opetussuunnitelman arvopohjassa nousee esille arvojen konkretisoituminen toiminnan tasolla. Arvot näkyvät yhteisöllisyytenä ja osallisuutena, aktiivisena toimijuutena ja vaikuttamisena sekä maailmankansalaisuutena ja globaalina vastuuna.

Kestävän kehityksen eri ulottuvuudet näkyvät opetussuunnitelman arvoperustassa. Ekologinen kestävyys sisältyy erityisesti arvoperustaan "Kestävän elämäntavan välttämättömyys". ➔

"Ympäristön muutokset koskettavat meistä jokaista nyt ja tulevaisuudessa. Lapsilla ja nuorilla on oltava tietoa, taitoa ja tahtoa toimia kestävän kehityksen mukaisesti. Kasvattajien, opettajien ja perheiden on tuettava tätä kehitystä ja toimittava aktiivisina kanssakulkijoina ja suunnannäyttäjinä. Kasvatuksen ja koulutuksen suunnitelmien ja perusteiden ansiosta meillä on yhteinen ja yhdessä saavutettava päämäärä." (Pohjonen/OPH)

Tavoitteena
kestävä
elämäntapa ja
ekososiaalinen
sivistys.

”Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa. Perusopetuksessa tunnistetaan kestävän kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys, toimitaan sen mukaisesti ja ohjataan oppilaita kestävän elämäntavan omaksumiseen. – Ekososiaalisen sivistyksen johtajatuksena on luoda elämäntapaa ja kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamispohjaa luonnonvarojen kestävälle käytölle perustuvalla kiertotaloudelle. Ekososiaalinen sivistys merkitsee ymmärrystä erityisesti ilmastonmuutoksen vakavuudesta sekä pyrkimystä toimia kestävästi.”

”Perusopetuksessa pohditaan kulutus- ja tuotantotavoissa ilmeneviä ristiriitoja suhteessa kestävään tulevaisuuteen sekä etsitään ja toteutetaan yhteistoimin ja pitkäjänteisesti elämäntapaamme korjaavia ratkaisuja. Oppilaita ohjataan tuntemaan myös kehitykseen vaikuttavia yhteiskunnallisia rakenteita ja ratkaisuja ja vaikuttamaan niihin. Perusopetus avaa näköalaa sukupolvien yli ulottuvaan globaaliin vastuuseen.”

(POPS 2014)

Sosiaalisen kestävyysnäkökulmat korostuvat opetussuunnitelman arvopohjassa ”Ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia” elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamisena. Arvoissa painotetaan ihmisyyteen kasvua, sivistystä, tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, oikeudenmukaisuutta ja rauhaa. Kulttuurisesti kestävä kehitys korostuu arvoperustassa ”Kulttuurinen moninaisuus rikkautena”. Keskeisiä tavoitteita ovat kulttuuri-identiteetin rakentuminen, kiinnostus muita kulttuureita kohtaan, kulttuureiden välinen vuorovaikutus, kulttuurisen moninaisuuden kunnioitus, yhteisöllisyys ja maailmankansalaisuus.

2.2 PERUS- OPETUKSEN TEHTÄVÄT

Opetussuunnitelmassa perusopetuksen tehtäviä tarkastellaan opetus- ja kasvatustehtävän, yhteiskunnallisen tehtävän, kulttuuri-tehtävän sekä tulevaisuustehtävän näkökulmista. Kestävän kehityksen sisällöt painottuvat näissä kaikissa tehtävissä.

Globaalin kestävä tulevaisuuden rakentaminen korostuu perusopetuksen tulevaisuustehtävässä: ”Opitaan kohtaamaan muutostarpeita avoimesti, arvioimaan niitä kriittisesti ja ottamaan vastuuta tulevaisuutta rakentavista valinnoista.” Tulevaisuustehtävässä korostuu globaalikasvatuksen merkitys muutosvoimana kohti YK:n tavoitteiden suuntaista oikeudenmukaista ja kestävä maailmaa.

Opetus- ja kasvatustehtävässä korostuvat kestävä elämäntavan ja sosiaalisen kestävyysnäkökulmat: ”Opetus edistää osallisuutta ja kestävä elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen. Perusopetus kasvattaa oppilaita ihmisoikeuksien tuntemiseen, kunnioittamiseen ja puolustamiseen.” Sosiaalinen kestävyys ➔

korostuu myös yhteiskunnallisessa tehtävässä, jossa tavoitteena on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta.

Kulttuurisen kestävyysnäkökulmia nousee esille kulttuuritehtävässä, jonka tavoitteena on "edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa".

Kestävän kehityksen tavoitteet näkyvät myös Etelä-Pohjanmaan omassa opetussuunnitelmassa: "Lapsista ja nuorista kasvatetaan ja opetetaan yritteliäitä, osallistuvia, omasta ja muiden hyvinvoinnista huolehtivia ja ympäristöstä välittäviä kansalaisia."

Yhtenä paikallisena painotuksena on yrittäjämäinen toimintatapa, joka on ennen kaikkea asenne ja tapa toimia. Keskeistä on yritteliäs asenne, päättäväisyys, vastuuntunto, innovatiivisuus, tulevaisuussuuntautuneisuus ja kyky tehdä oikeita asioita. Kestävä kehitys kuuluu yhtenä sisältönä yrittäjämäiseen toimintatapaan, ja tavoitteena on ymmärtää kestävän kehityksen merkitys kaikessa toiminnassa.

Toinen eteläpohjalaisen opetussuunnitelman painotus on osallisuus, jossa korostuu aktiivinen kansalaisuus, osallisuuden edistäminen ja demokraattinen toimintakulttuuri. Kestävän kehityksen toiminta mainitaan osana oppilaiden osallistumismahdollisuuksia.

2.3 KOULUN TOIMINTA-KULTTUURIN KEHITTÄMINEN

Koulun kehittämisessä pyritään edistämään oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestävä elämäntapaa. Koko koulu toimii oppivana yhteisönä, jossa yhdessä luodaan, uudistetaan ja parannetaan käytäntöjä ja tavoitellaan yhteisiä päämääriä. Oman koulun kestävän kehityksen ohjelman tekeminen ja sen toteuttaminen perustuvat oppivan yhteisön toimintaan, jossa kaikki kouluyhteisön jäsenet ovat osallisia kestävyystoimien eteenpäin viemisessä ja toteuttamisessa.

Kestävän kehityksen tavoitteet näkyvät useissa kehittämistä ohjaavissa periaatteissa. Keskeinen ekologista kestävyyttä painottava kokonaisuus on "Vastuu ympäristöstä ja kestäväan tulevaisuuteen suuntautuminen":

"Oppiva yhteisö ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon kestävän elämäntavan välttämättömyyden. Arjen valinnoillaan ja toimillaan koulu ilmentää vastuullista suhtautumista ympäristöön. Raaka-aineita, energiaa ja luonnon monimuotoisuutta tuhlaavia materiaalivalintoja ja toimintatapoja muutetaan kestäviksi. Kestävän elämäntavan aineettomien tekijöiden merkitystä hyvinvoinnille korostetaan ja niille annetaan aikaa ja näkyvyyttä päivittäisessä koulutyössä. Oppilaat ovat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa kestävä arkea."

"Oppiva yhteisö rakentaa toivoa hyvästä tulevaisuudesta luomalla osaamisperustaa ekososiaaliselle sivistykselle. Realistinen ja käytännöllinen asenne hyvän tulevaisuuden edellytysten muovaamiseen vahvistaa kasvamista vastuullisuuden yhteisön jäsenenä, kuntalaisina ja kansalaisina. Se rohkaisee oppilaita kohtaamaan avoimesti ja uteliaasti maailman moninaisuutta sekä toimimaan oikeudenmukaisemman ja kestävämmän tulevaisuuden puolesta."

(POPS 2014)

Sosiaaliseen kestävyys edistämistä ohjaavissa kokonaisuuksissa ”Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo” ja ”Hyvinvointi ja turvallinen arki” painottuvat tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja syrjinnän vastaisuus. Oppivan yhteisön tehtävä on myös luoda näkyvyyttä inhimillisen moninaisuuden arvostamiselle.

Kulttuurisen monimuotoisuuden kehittäminen painottuu kokonaisuudessa ”Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus”. Kouluyhteisö on osa niin paikallista kuin globaaliakin yhteiskuntaa, joka vahvistaa yksilöiden ja ryhmien välistä ymmärrystä, kunnioitusta ja vastuullista toimintaa.

Kestävän kehityksen teemat linkittyvät myös periaatteeseen ”Osallisuus ja demokraattinen toiminta”, jonka mukaan kouluyhteisössä tulisi kehittää osallisuutta edistävää, ihmisoikeuksia tukevaa ja demokraattista toimintakulttuuria. Esimerkiksi koulun ekoagenttitoiminta voi tarjota osallisuus- ja vaikuttamiskanavia oppilaskuntatoiminnan rinnalla.

2.4 LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN

Opetussuunnitelmassa on määritelty laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuksia, joissa yhdistyvät kaikissa oppiaineissa tärkeät tiedon- ja taidonalat. Osaamiseen kuuluu myös arvoja, asenteita sekä tahtoa toimia. Kestävä elämäntapa on yhteisenä tavoitteena kaikissa laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuksissa.

Kestävän kehityksen sisällöt nousevat erityisesti esille kokonaisuudessa L7 ”Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen”. Siinä korostuu vastuullisuus niin yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon, oikeudenmukaisen kohtelun kuin kestävän elämäntavankin näkökulmista. Tavoitteessa L3, ”Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot”, taas nousee esille taloudellisesti ja ekologisesti kestävä arki. Tavoitteessa L2, ”Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu”, korostuvat kulttuurisesti kestävän kehityksen tavoitteet. Näissä laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuksissa oppilaita ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle. Oppilaita kannustetaan kohtuullisuuteen, jakamiseen ja säästäväisyyteen, ja oppilaat harjaantuvat kestävän elämäntavan mukaisiin valintoihin. Oppilaat saavat valmiuksia myös yhteisön ja yhteiskunnan muuttamiseksi kohti kestävää tulevaisuutta.

2.5 MONIALAISET OPPIMISKOKONAISUUDET

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien tarkoituksena on eheyttää opetusta tarkastelemalla aiheita tai ilmiöitä eri aineiden näkökulmista, mikä mahdollistaa opiskeltavien asioiden välisten suhteiden ja riippuvuuksien ymmärtämisen. Keskeistä on tietojen ja taitojen soveltaminen, toiminnallisuus ja yhteisöllinen toiminta. Kokonaisuuksissa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia ja tehdään yhteistyötä koulun ja muun yhteiskunnan välillä. Yhtenä monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteena on harjaannuttaa kestävän elämäntavan mukaista toimijuutta, ja kestävän kehityksen teemat soveltuvatkin hyvin opetuksen eheyttämiseen.

2.6 KOULUN MUU TOIMINTA

Koulun muu toiminta, kuten esimerkiksi kouluruokailu, päivänavaukset, välituntitoiminta, juhlat, retket, koulun yhteiset tapahtumat, teemaviikot, koulumatkat ja kerhotoiminta, liittyvät myös kestävän kehityksen sisältöihin ja kasvatustavoitteisiin.

Kerhotoiminnan lähtökohtana ovat koulun kasvatukselliset, opetukselliset ja ohjaukselliset tavoitteet. Tämä tarjoaa mahdollisuuden opitun tiedon soveltamiseen, luovaan toimintaan ja vuorovaikutukseen toisten kanssa. Kestävän kehityksen sisällöt tai esimerkiksi ekoagenttitoiminta soveltuvat hyvin kerhotoiminnaksi.

Kouluruokailun tehtävänä on oppilaiden terveen kasvun ja kehityksen, opiskelukykyyn sekä ruokaosaamisen tukeminen. Kouluruokailussa konkretisoituvat kestävän kehityksen eri näkökulmat, ja samalla opitaan arjen kestäviä elämäntapoja.

Vaikutan
koulun
ruokailu-
toimikunnassa.

3 YMPÄRISTÖ- JA KESTÄVYYSKASVATUS

3.1 YMPÄRISTÖKASVATUKSEN KÄSITTEET JA TRANSFORMA-TIIVINEN PEDAGOGIIKKA

Kestävyyskasvatus, kestävän kehityksen kasvatus ja ympäristökasvatus sekä ilmastonmuutokseen liittyen ilmastokasvatus ovat rinnakkaisia käsitteitä. Näiden kattokäsitteenä on Suomessa perinteisesti pidetty ympäristökasvatusta. Myös globaalikasvatus on osa ympäristökasvatusta. Ympäristö- ja kestävyyskasvatuksessa tavoitellaan kestävän kehityksen mukaisia tietoja, taitoja ja toimintaa. Päämääränä on yhteiskunnan muuttaminen kestävämmäksi. Tärkeää on mahdollistaa oppilaan aktiivinen rooli ympäristötoimijana.

Maailmassa toistaiseksi tehdyt ympäristötoimet eivät ole olleet maapallon kestävän tulevaisuuden kannalta riittäviä. Kasvatustyönkään ei pidä olla sosialisatiota nykyiseen kulutusyhteiskuntaan, vaan tarvitaan maailmankuvaamme, ajatuksiimme ja toimintaamme ravistelevaa muutosta. Kehityksen suunnan kääntämiseen ympäristökatastrofin tieltä tarvitaan uudistavaa eli transformatiivista pedagogiikkaa. Se kyseenalaistaa ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestäättömät elämäntavat ja uudistaa perustavanlaatuisesti käsityksiämme ihmisenä olemisesta ja suhteestamme ympäröivään maailmaan. Se antaa oppijalle tarvittavat tiedot, taidot ja asenteen rakentaa kestävästi toimivaa maailmaa ja mahdollistaa ekososiaalisen sivistyksen sekä yhteiskunnallisen muutoksen.

3.2 ARVOKASVATUS JA OMAN YMPÄRISTÖSUHTEEN RAKENTUMINEN

Arvojen ja asenteiden pohtiminen on tärkeä osa ympäristökasvatusta: Mikä on tärkeää ja millaista tulevaisuutta haluamme tavoitella? Arvot näkyvät ihmisen maailmankuvassa ja -katsoimuksessa ja luovat perustan ihmisen toiminnalle. Opetussuunnitelman arvoperusta rakentuu kestävän kehityksen periaatteille ja ekososiaaliselle sivistykselle. Se valtuuttaa ja velvoittaa opettajia arvo- ja asennekasvatukseen.

Lähtökohta aktiiviseksi ympäristökansalaiseksi kasvamisessa on henkilökohtaisen ympäristösuhteen rakentuminen. Se kehittyy erityisesti lapsuuden merkityksellisistä luontokokemuksista. Ympäristökasvatuksen tulisi tarjota mahdollisuuksia tällaisten luontokokemusten syntymiselle. Myös lähiympäristössä tapahtu-

Millaisen
tulevaisuuden
sinä
haluat
rakentaa?

vat äkilliset negatiiviset muutokset voivat synnyttää ympäristöherätyksen ja halun puolustaa ympäristöä. Ympäristösuhde voi laajentua myös globaaliksi. Globaalit ympäristöongelmat synnyttävät kokemuksen yhteisestä maapallosta ja saavat ihmiset toimimaan globaalin ympäristön hyväksi.

3.3 YMPÄRISTÖTIEDON MONIALAISUUS

Ympäristöön liittyvä tieto on usein oppiainerajat ylittävää. Lisäksi ympäristöongelmat ovat usein monimutkaisia ja vaikeasti ratkaistavia. Ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan eri oppiaineiden välistä tarkastelua ja laajojen kokonaisuuksien hallintaa.

Ilmiölähtöinen ympäristöopetus sopii erityisen hyvin monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin. Ainerajat ylittävää ympäristöopetusta voidaan toteuttaa myös oppiainelähtöisesti. Rinnakkaisopetuksessa opettajat voivat käsitellä toisiaan tukevia sisältöjä eri oppiaineissa. Opettaja voi toteuttaa monialaista opetusta myös yksin sisällyttäen oppiaineiden välisiä sisältöjä, näkökulmia tai menetelmiä omaan opetukseensa. Monialaista opetusta voidaan toteuttaa myös eri oppiaineiden yhteisellä kurssilla tai samanaikaisopetuksena.

Vaikka eri tieteenaloilla on suuri merkitys ympäristötiedon rakentumisessa, on taiteella tärkeä tehtävä ympäristötietoisuuden ja -asenteiden muotoutumisessa. Taidekasvatus antaa välineitä ympäristösuhteen hahmottamiseen. Taiteen avulla voidaan vahvistaa kasvatuksen kokemuksellisuutta, ilmaista kritiikkiä yhteiskuntaa ja vallitsevaa elämäntapaa kohtaan sekä käsitellä ympäristökysymysten herättämiä tunteita.

Pyörät mahdollistavat liikkeen. Yksin tiedon pyörä ei riitä, vaan tarvitaan myös ajattelun taitoja: tiedon kriittistä analysointia ja laajojen monimutkaisten kokonaisuuksien hallintaa.

Rungon muodostavat arvot, identiteetti ja maailmankuva. Ne luovat perustan ilmasto-kasvatukselle ja niihin kiinnittyvät uudet tiedot ja taidot.

Ketjut ja polkimet symboloivat toimintaa. Tiedot ja ajattelun taidot jalostuvat teoiksi toiminnan avulla. Toiminnan tasoja tulisi laajentaa henkilökohtaisten arjen tekojen tasolta yhteisön ja yhteiskunnan tasoille.

Satula kuvaa motivaatiota ja osallisuutta. Pyörän liikkuminen vaati polkijan, joka saa pyörän liikkeelle. Pyörällä on mukava polkea, jos motivaatio on kunnossa.

Jarrut kuvaavat toiminnan esteitä. Inhimillisiä toiminnan esteitä voivat olla esimerkiksi mukavuudenhalu, laiskuus, tottumus ja kiire. Esteet voivat olla myös yhteiskunnallisia ja rakenteellisia. Lisäksi on myös psykologisia esteitä, esimerkiksi ongelman etäännyttäminen tai kieltäminen, sosiaaliset normit ja epävarmuus toiminnan vaikuttavuudesta.

Lamppu kuvaa toivoa ja muita tunteita. Negatiivisuuden ja kyynisyyden sijaan ilmasto-kasvatuksen tulisi herättää ihmisissä toivoa ja myötätuntoa. Toivo sytyttää valon ympäristökasvatuksen tielle.

Ohjaustanko suuntaa tulevaisuuteen. Tulevaisuus-kasvatuksessa pohditaan ja visioidaan erilaisia mahdollisia tulevaisuuksia. Ohjaamisessa täytyy huomioida sekä globaalit suuntaviivat että yksilön vaikutusmahdollisuudet.

3.4 POLKUPYÖRÄMALLI

Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä on koottu erilaisiksi malleiksi. Mallit auttavat ymmärtämään ympäristökasvatuksen ulottuvuuksia, näkökulmia ja riippuvuuksia sekä huomioimaan ne systemaattisesti kasvatustyössä. Malleja voidaan käyttää myös opetuksen ja toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa.

Kokonaisvaltaisen ilmastokasvatuksen polkupyörämalli (kuva 4) on erityisen selkeä ja kattava, ja se soveltuu myös yleisesti ympäristö- ja kestävyyskasvatukseen. KÄRPPÄ-ohjelma toimii lisävarusteena polkupyörämallissa. Ohjelman voi kiinnittää kartaksi karttatelineeseen, jossa se ohjaa reitin tulevaisuuteen. Kartta opastaa seuraavalle rastille ja reitti on selvä, vaikka maali olisi vielä kaukanakin.

KUVA 4. KOKONAISSVALTAISEN ILMASTOKASVATUKSEN POLKUPYÖRÄMALLI (TOLPPANEN YM. 2017)

KÄRPPÄ-ohjelma kartaksi polkupyörämalliin!

4 TUNNETAIDOT

Ympäristötoiminta
rakentaa toivoa.

Tietoisuus esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttamista ongelmista, kuten nälänhädästä, pakolaisuudesta sekä köyhtyvistä luonnon monimuotoisuudesta, herättää useimmissa ihmisissä erilaisia tunteita, kuten surua, pelkoa, syyllisyyttä ja ahdistusta. Näiden kokonaisuuksien käsittely koulussa on haastavaa, ja opettajat kamppailevat sen kanssa, millä tavoin näitä globaaleja kokonaisuuksia tulisi oppilaiden kanssa käsitellä. Ympäristöongelmien saama julkisuus on omalta osaltaan voimistanut ongelmien aiheuttamia tunteita sekä nuorissa että aikuisissa. Tästä seuraa opettajille kasvattajina uudenlainen osaamisen tarve: tunteiden käsittely opetuksen osana. Tunnetaitoja voi pitää yhtenä tärkeimmistä kasvattajan taidoista, ja niiden opettaminen ja huomioiminen on kirjattu myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Tunteet luovat taustan ihmisten väliselle vuorovaikutukselle. Ne saavat meidät toimimaan, ovat mukana oppimisessa ja vaikuttavat päätöksentekoomme. Tunteiden tunnistaminen, sanoittaminen ja käsittely ovat tärkeitä kansalaistaitoja, ja opettajilla on tärkeä rooli niiden harjoittelussa. Keskusteleva opetus ja esimerkiksi roolileikit palvelevat tätä tarkoitusta. Opettajan vastuulla on olla näissä tilanteissa erityisen sensitiivinen ja kiinnittää huomiota oppilaiden tuntemuksiin keskustelun aikana. Opettajan myötäelävät eleet, lempeä äänensävy ja katse voivat tyyntyttää oppilasta, joka kokee hankalan tunteen. Tavoitteena tunteiden säätelyssä on taitava eläminen tunteiden kanssa, ei niistä eroon pääseminen. Olennaista on, että tunteista keskustellaan ja ettei herännyttä keskustelua laannuteta tai väheksytä. Vaikeneminen, välinpitämättömyys ja tunteiden kieltäminen voivat pahentaa monien lasten ja nuorten olotilaa vakavasti.

Lapsen tai nuoren ympäristöahdistus kertoo siitä, että asioiden vallitseva tila on huono. Tunteiden käsittelyn sivutuotteena herää halu toimia, ja kaikenlainen osallistava toiminta helpottaa ahdistusta. Koulun ympäristöryhmässä toimiminen on hyvä tapa purkaa ahdistuksen synnyttämää toimintatarmoa. KÄRPPÄ-ohjelmaan liittyvä ekoagenttitoiminta tarjoaa tähän mahdollisuuden. Toivoa ja toimintaa -hankkeessa luotu materiaalipaketti on suositeltava kouluttautumiskokonaisuus ympäristötunteiden käsittelyyn.

"Ympäristökasvatuksen merkitys on vahvistunut, kun on ymmärretty, että ympäristöön liittyvien tunteiden käsittelyllä on olennainen merkitys globaalien ympäristökriisien hallinnassa."
(Cantell, H. ym. 2020)

"Tunteet ovat koulun arjessa aina läsnä. Tunteet salliva ilmapiiri on mielen hyvinvoinnille tärkeää. Sen lisäksi tunteet auttavat oppimisessa."
(Mieli ry)

"Toiminta hyvän puolesta voi vahvistaa monenlaisia iloisia ja voimauttavia tunteita."
(Pihkala, P. 2019)

"Oppilaat oppivat perusopetuksen aikana tuntemaan ja ymmärtämään hyvinvointia ja terveyttä edistävien ja sitä haittaavien tekijöiden sekä turvallisuuden merkityksen ja hakemaan niihin liittyvää tietoa. He saavat mahdollisuuden kantaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä sekä kehittää tunnetaitojaan ja sosiaalisia taitojaan. Oppilaat kasvavat huomaamaan ihmissuhteiden ja keskinäisen huolenpidon tärkeyden."

(POPS 2014)

5 GLOBAALIKASVATUS

Globaalikasvatuksessa pohditaan maailmankansalaisen etiikkaa, tunnustetaan maapallon resurssien rajallisuus ja opetellaan taitoja toimia viisaasti ja vastuullisesti globalisoituneissa toimintaympäristöissä. Globaalikasvatuksen tavoitteena on kasvattaa maailmankansalaisia. Osana globaalia ajattelua jokaiselle ihmiselle pyritään tarjoamaan yhtäläiset mahdollisuudet hyvään elämään sekä yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen ihonväristä, sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, uskonnosta tai muista ominaisuuksista riippumatta.

Mediat muokkaavat vahvasti käsityksiämme maailmasta. Mediakasvatuksella on tärkeä rooli siinä, että osaamme suhtautua kriittisesti eri medioissa välitettyihin viesteihin. Samalla on tärkeää edistää oppilaiden kykyä hyödyntää eri medioita yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on tietoisuuden lisääminen ja vastuullisen käyttäytymisen vahvistaminen myös globaalilla tasolla. Ympäristötietoisuudessa yhdistyvät motivaatio sekä tieto, taito ja herkkyyys toimia ympäristön kannalta myönteisesti. Ympäristövastuullinen ihminen on tietoinen oman toimintansa seurauksista ja maailman ekologisen kantokyvyn rajoista. ➔

"Globaalikasvatuksen tehtävänä on avata ihmisen silmät ja mieli maailman erilaisille todellisuuksille ja herättää ihmisissä halu rakentaa oikeudenmukaisempaa, tasa-arvoisempaa ja ihmisoikeuksia kunnioittavampaa maailmaa."
(OPH/Maastrichtin julistus 2002)

”

Esimerkkejä perusopetuksessa käsiteltävistä globaaleista aihekokonaisuuksista ovat mm. ilmastonmuutos, ihmisoikeudet ja rauhankasvatus. Ilmastonmuutos on koko maapalloa uhkaava kokonaisuus, ja sen ymmärtäminen vaatii laaja-alaista osaamista. Ilmastokasvatuksessa ohjataan kestävään elämäntapaan ja etsitään ratkaisukeskeisiä sekä sosiaalisesti hyväksyttäviä keinoja ilmastopäästöjen vähentämiseen, hiilinielujen lisäämiseen ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen.

Ihmisoikeuskasvatus lisää tietoa ihmisoikeuksista ja tarjoaa keinoja edistää ihmisoikeuksien toteutumista omassa elämässä, ympäröivässä yhteiskunnassa ja maailmanlaajuisesti. Keskeistä on pyrkimys vahvistaa ihmisoikeuksia ylläpitäviä arvoja ja asenteita.

Rauhankasvatus vahvistaa ihmisten empatiakykyä, yhdessä elämisen taitoja ja rauhankulttuuria. Rauhankasvatus pureutuu väkivallan syihin ja ohjaa ihmisiä ratkaisemaan kiistoja ja konflikteja rauhanomaisesti. Sovittelun ja neuvottelun taidot sekä kyky asettua toisen ihmisen asemaan ovat rauhankasvatuksen avaintaitoja.

Perusopetuksen globaalikasvatus luo osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestäväälle kehitykselle YK:n asettamien kehitystavoitteiden suuntaisesti. Agenda 2030:n mukaan ihmisten tulee saada riittävät tiedot ja taidot kestävä kehityksen edistämiseen. Globaalikasvatuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, miten jokainen meistä on osa maailmanlaajuisia kokonaisuutta. Jokaisen ihmisen valinnoilla on merkitystä. Jotta kestävä kehitys saadaan edistettyä, on globaalien kansalaistaitojen hallinta välttämätöntä.

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa opetussuunnitelman laaja-alaiset tavoitteet kuten "Kulttuurinen osaaminen", "Vuorovaikutus ja ilmaisu" (L2) sekä "Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen" (L7) tukevat globaalien kysymysten käsittelemistä erilaisista näkökulmista. Globaalikasvatusta voidaan koulutyössä toteuttaa projektien, ryhmätöiden ja teemapäivien avulla sekä integroimalla ilmiöpohjaisesti eri oppiaineita. Työtä tehdään mahdollisuuksien mukaan yhdessä muissa maissa toimivien koulujen ja opetuksen kehittäjien kanssa. Sen toteuttamisessa koulujen kv-koordinaattoreilla on tärkeä rooli.

Globaalikasvatus näkyy KÄRPPÄ-kouluissa monella tavalla YK:n Agenda 2030 vuosituhattavoitteiden mukaisessa toiminnassa. Toimintaan voivat kuulua esimerkiksi erilaiset globaalikasvatuksen teemapäivät kuten Unicef-kävelyt, taksvärkkipäivät, Nälkäpäivä, Nenäpäivä, Earth Hour ja Lapsenoikeuksien päivä. Koululla voi olla oma kummilapsi. Maahanmuuttajaoppilaille voidaan järjestää kummioppilastoimintaa ja koulu voi osallistaa maahanmuuttajataustaisia oppilaita ja heidän perheitään kansainvälisyyskasvatuksen projekteissa. Koulu voi myös liittyä YK-kouluverkostoon. YK-koulu tekee näkyväksi ihmisoikeuksia, rauhaa ja kestävä kehitys.

6 OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN

Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen osana koulutusta perustuu YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen. Seinäjoen kaupunki on mukana tähän sopimukseen perustuvassa UNICEF'in Lapsiystävällinen kunta -mallissa, jossa lasten näkemyksiä kuullaan aktiivisesti ja mahdollistetaan lasten ja nuorten osallisuus.

6.1 OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN OPETUSSUUNNITELMASSA

Oppilaiden kasvattaminen ympäristökansalaisiksi on tärkeä osa yhteiskunnan muutosprosessissa kohti kestävä elämäntapaa. Opetussuunnitelman arvoperustassa tunnustetaan kestävä elämäntavan välttämättömyys, toteutetaan muutoksia yhteistoimin ja ohjataan oppilaita vaikuttamaan yhteiskunnan rakenteisiin ja ratkaisuihin. Koulun toimintakulttuurissa edistetään oppilaiden osallisuutta sekä valmiuksia niin omien, yhteisön kuin yhteiskunnankin toimintatapojen ja -rakenteiden arviointiin ja muuttamiseen. Myös monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteena on innostaa oppilaita toimimaan yhteisöä ja yhteiskuntaa rakentavalla tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuudessa L7, "Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen", koulun tehtävänä on luoda turvallinen ympäristö osallistumisen ja vaikuttamisen taitojen harjoitteluun, luoda osaamisperustaa aktiiviseen kansalaisuuteen sekä vahvistaa jokaisen oppilaan osallisuutta.

6.2 VAIKUTTAMIS- TAIDOT

Kestävyyskasvatuksen tulisi olla osallistavaa ja voimauttavaa sekä tarjota ratkaisumalleja ja vaikuttamismahdollisuuksia. Osallistuminen ja vaikuttaminen paremman tulevaisuuden rakentamiseen lisäävät myös toivoa ympäristöhaasteiden maailmassa. Vaikuttamisen taitoja opetettaessa ja niitä harjoiteltaessa on hyvä huomioida seuraavat asiat:

1. Oppilaiden täytyy saada itse aidosti vaikuttaa eikä olla vain vaikuttamisen kohteena tai toimia tiettyjen toimintatapojen mukaisesti.
2. Vaikuttamistaitojen pitää kehittyttyä ja monipuolistua oppilaiden tietomäärän kasvaessa.
3. On kiinnitettävä huomiota vaikutettavan asian mittakaavaan ja siten toiminnan merkitykseen vaikuttavuuden näkökulmasta.
4. On pohdittava, vaikutetaanko ongelmien syihin vai seurauksiin. Tärkeää olisi puuttua ongelmien juurisyihin.
5. On mietittävä, kuka on keskeisessä roolissa ongelman ratkaisemiseksi, ja pyrittävä vaikuttamaan oikeaan toimijaan.
6. On hyvä muistaa, että koulussa monet menetelmät, kuten esimerkiksi julisteet tai puheet, ovat vaikuttamista. Niitä tulisi sanallistaa osana vaikuttamistaitoja ja niiden harjoittelua.

(Kemppainen 2022)

”Tutkimusten mukaan suomalaiset nuoret ovat hyvin huolissaan globaaleista ongelmista, kuten ilmastonmuutoksesta. Suomalaisnuorten halukkuus ja kiinnostus osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan on tällä hetkellä kuitenkin laimeaa, ja nuorten luottamus omiin kykyihinsä yhteiskunnallisina toimijoina on kansainvälisesti vertailtuna heikkoa. Samaan aikaan nuoret ovat pessimistisiä siitä, että globaaleihin ongelmiin voitaisiin löytää yhteiskunnallisia ratkaisuja.”
(Toivoa ja toimintaa/BMOL)

6.3 IDEOITA VAIKUTTAMIS- TAPOIHIN

KÄRPPÄ-ohjelman yhtenä tavoitteena on lisätä koulujen oppilaiden osallisuutta ja vaikuttamistaitoja kestäväen kehityksen teemoista. Näin oppilaat kasvattavat ympäristökansalaisuuden taitoja, rakentavat kestävämpää tulevaisuutta ja luovat toivoa maailmaan.

Vaikuttamisen tapoja voivat olla esimerkiksi aloitteet koululle tai kaupungille, palautteen antaminen, kirjoittaminen yleisönosastolle, mielenosoitukset ja marssit tai esimerkiksi lumiukko- tai pehmonallemielenosoitukset. Vaikuttaa voi myös viestimällä kestäväen kehityksen teemoista esimerkiksi tekemällä julisteita koulun seinille, kirjoittamalla iskulauseita tai vinkkejä katuliiduilla asfalttiin tai vaikkapa tekemällä kestäväen kehitykseen liittyviä somepäivityksiä tai meemejä. Myös koulussa tavallisestikin harjoiteltavat mielipidekirjoitukset, esitelmät, puheet yms. ovat vaikuttamista. Lisää ideoita vaikuttamiseen löytyy Toivoa ja toimintaa -sivustolta.

Seinäjoen kaupungin myös lapsille soveltuvia vaikutuskanavia ovat esimerkiksi kuntalaisaloite tai Seinäjoen sähköinen palautekanava. Asioita voi edistää myös lapsiparlamentin tai nuorisovaltuuston kautta. Koulun kiinteistöön liittyviä asioita voi ilmoittaa opettajan avulla Granlund Managerin kautta.

KOULUN OMA
KESTÄVÄN
KEHITYKSEN
OHJELMA

1

KÄRPPÄ-OHJELMAN TOTEUTTAMINEN KOULUSSA

Kukin koulu tekee oman kestävän kehityksen ohjelmansa. Se koostuu Ympäristökatselmuslomakkeesta ja Keke-ohjelmalomakkeesta (LIITTEET 1 ja 2).

1. ALOITUS

Koulun oman kestävän kehityksen ohjelman laadinta on osa koulun vuosisuunnitelman tekoa. Vastuu ohjelmatyön käynnistämisestä on koulun rehtorilla tai johtajalla. Koulussa työhön osallistuvat kestävän kehityksen vastuupettaja tai tiimi, ekoagentit ja muut koulun ympäristötoimijat.

2. YMPÄRISTÖKATSELMUS

Ympäristökatselmus tehdään lukuvuoden alussa KÄRPPÄ-kriteerien pohjalta. Kriteerit on listattu Ympäristökatselmuslomakkeeseen. Katselmuksen voivat tehdä esimerkiksi kestävän kehityksen vastuupettaja tai tiimi yhteistyössä koulun ekoagenttien ja muun kouluyhteisön kanssa. Jos koulussa ei vielä ole ekoagenttitoimintaa, on toivottavaa, että koulun oppilaskuntaa osallistetaan ympäristökatselmukseen ja muihin koulun ympäristötoimiin. Katselmus toteutetaan koulussa vähintään kahden vuoden välein, mutta halutessaan koulu voi toteuttaa sen myös joka vuosi.

Ympäristökatselmuksen tuloksia voidaan käyttää myös muun arviointi- ja kehittämistyön tukena. Ympäristökatselmuksessa käytettäviä KÄRPPÄ-kriteerejä voi käyttää koulun kestävyys toimia ohjaavana vinkkilistana.

3. KEHITTÄMISKOHTEIDEN VALINTA JA TOIMENPITEET

Ympäristökatselmuksen jälkeen valitaan ne kehittämiskohteet, joiden osalta koululla on tarpeita ja voimavaroja kunakin vuonna edetä. Kehittämiskohteiden valintaan osallistuvat koulun ympäristötoimijat. Valitut kohteet kirjataan Keke-ohjelmalomakkeeseen. Koulun rehtori tai johtaja kirjaa parannettavat asiat koulun vuosisuunnitelmaan. Keke-ohjelmalomakkeeseen kirjataan kehittämiskohteista vastaavat henkilöt. Lukuvuoden aikana tehdään tarvittavat toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi.

4. SEURANTA JA ARVIOINTI

Lukuvuoden aikana toteutuneet toimenpiteet kirjataan Keke-ohjelmalomakkeeseen. Kevätlukukauden lopussa arvioidaan ja kirjataan, miten toimenpiteet toteutuivat ja mitä vaikuttavuutta niillä oli. Lomakkeeseen voi myös vapaamuotoisesti kertoa kunakin vuonna toteutuneesta kestävän kehityksen toiminnasta.

Lukuvuoden lopussa todetaan toteutuneitten KÄRPPÄ-kriteerien lukumäärä ja kirjataan se Keke-ohjelmalomakkeeseen. Samalla määritetään millä tasolla koulu on:

- » **Voikukka-taso:** KÄRPPÄ-ohjelman kriteereistä on toteutunut 1–40 kpl
- » **Peltopyy-taso:** KÄRPPÄ-ohjelman kriteereistä on toteutunut 41–60 kpl
- » **Kärppä-taso:** KÄRPPÄ-ohjelman kriteereistä on toteutunut 61–100 kpl

Koulun kestävän kehityksen ohjelmaa hyödynnetään koulun arviointiraportin laadinnassa.

Ympäristökatselmuslomake ja Keke-ohjelmalomake tallennetaan koulun sähköiseen arkistoon tai opettajainhuoneen Keke-kansioon.

Kärppä-tasolle päässyt koulu on oikeutettu saamaan kärppädiplomin, jonka koulu voi pyytää perusopetusjohtajalta.

5. VIESTINTÄ JA OSALLISTAMINEN

Koulun kannattaa viestiä hyvistä kestävän kehityksen toimintatavoistaan esimerkiksi koteihin, vanhempainyhdistykseen, ruokapalveluihin, muihin kouluihin ja medialle. Väikutuskanavina voivat olla sosiaalinen media, nettisivut, Wilma-viestit, sähköpostitiedotteet ja paikallismedialle kohdennetut kutsut. Viestinnän kautta kestävyyskasvatuksen käytännöt leviävät edelleen, ja näin koulun ympäristötoimien vaikuttavuus kasvaa.

ELOKUU

- Koulurauhan julistus
- Itämeripäivä (elokuun viimeinen torstai)
- Suomen luonnon päivä (elokuun viimeinen lauantai)

- Koulun Keke-toiminta alkaa

LOKAKUU

- Maailman kasvisruokapäivä 1.10.
- Lihaton lokakuu
- Eläinten päivä 4.10./ eläinten viikko
- Energiansäästöviikko (viikko 41)
- Maailman mielenterveys-päivä 10.10.
- YK:n päivä 24.10.
- Unicef-kävely

- Ekolukudiplomin käynnistäminen

JOULUKUU

- Esimerkiksi koulun oma kestävän kehityksen joulukalenteri

HELMIKUU

- Lainan päivä 8.2.
- Ystävänpäivä 14.2.

HUHTIKUU

- Nuukuusviikko (viikko 16)

- Keke-ohjelma: seuranta ja arviointi sekä mahdollisen kärppädiplomin hakeminen

KESÄKUU

- Maailman ympäristöpäivä 5.6.
- Maailman merien päivä 8.6.

SYYSKUU

- Hävikki- ja kivi- (viikko 37)
- Nälkätalvi (syyskuun lopussa)
- Autoton päivä 22.9.

- Ekoagenttiryhmän toiminnan käynnistäminen
- Keke-ohjelma: ympäristökatselmus ja kehittämis-kohteiden valinta sekä vastuiden jako
- Keke-ohjelman tavoitteiden kirjaaminen koulun vuosisuunnitelmaan

MARRASKUU

- Suvaitsevaisuuden päivä 16.11.
- Lasten oikeuksien päivä 20.11.
- Älä osta mitään -päivä (marraskuun viimeisenä perjantaina)

TAMMIKUU

- Pihabongaus (tammikuun viimeisenä viikonloppuna)

MAALISKUU

- Muoviton maaliskuu
- Kansainvälinen naistenpäivä 8.3.
- Tasa-arvon päivä 18.3.
- Maailman metsäpäivä 21.3.
- Maailman vesipäivä 22.3.
- Earth Hour (maaliskuun viimeinen lauantai)
- Ylikulutuspäivä (maalis- ja huhtikuun taitteessa)

TOUKOKUU

- Luontoliiton kevätseuranta
- Pyöräilyviikko
- Luonnon monimuotoisuuden päivä 22.5.
- Lasten lintuviikko
- Ulkoluokkapäivä

- Ekolukudiplomin suoritusten kerääminen ja ekolukudiplomitodistukset
- Ekoagenttitodistukset

**EKOAGENTTI-
TOIMINTA JA
KÄRPPÄ-
MASKOTTI**

1 EKOAGENTTI-TOIMINTA

Koulun oppilaista koostuva ympäristö-/kestävän kehityksen ryhmä eli ekoagentit ovat koulun kestävän kehityksen toimijoita, jotka oppilas-asiantuntijoina auttavat kehittämään koulun toimintakulttuuria kestävämmäksi. He osallistuvat ja vaikuttavat itse mutta myös osallistavat muita oppilaita ja antavat heille vaikutusmahdollisuuksia koulun kestävän kehityksen edistämiseen. Ekoagenttitoiminta on osa oppilaskuntatoimintaa ja tarjoaa osallistujille mahdollisuuden toimia ympäristön ja kestävän kehityksen puolesta, saada voimaantumisen kokemuksia ja vahvistaa ympäristökansalaisuuden taitoja.

Alakouluissa ekoagenteiksi soveltuvat parhaiten viides- ja kuudesluokkalaiset, yläkouluissa kaikki ikäluokat. Isommissa kouluissa ekoagentteina voi toimia eri luokilta koottu ryhmä. Pienissä kouluissa ekoagentit voivat olla osa oppilaskunnan hallitusta ja sen toimintaa. Ekoagentit tarvitsevat ohjaajakseen yhden tai useamman opettajan. Toiminta voidaan järjestää esimerkiksi kerhona tai valinnaisaineena.

Ekoagenttien lukuvuosi on hyvä aloittaa ryhmän kokoamisella ja yhteisellä ryhmäytymis-, koulutus- ja suunnittelutuokiolla. Erityisen tärkeää ryhmän toiminnan kannalta on alkuryhmäytyminen ja suvaitsevan, kannustavan ja myönteisen ilmapiirin luominen. Ekoagenttiryhmään kuulumista voidaan korostaa esimerkiksi suunnittelemalla oma logo ja tekemällä siitä rintanapit tai vaikkapa painamalla ekoagenttipaidat tapahtumia ja tempauksia varten. Ekoagenttitoiminnan houkuttelevuutta voi lisätä eri tavoin, esimerkiksi järjestämällä tapaamiset koulun ulkopuolisessa tai muuten erityisessä paikassa.

Ekoagenttien lukuvuoden alun suunnittelutuokiossa ideoidaan tulevaa toimintaa kestävän kehityksen edistämiseksi. Oppilasasiantuntijoiden roolissa ekoagentit voivat nostaa esille epäkohtia ja vaikuttaa niihin sekä antaa positiivista palautetta ja kannustusta onnistumisista. Tärkeää on, että ekoagentit saavat itse ideoida toimintaansa. Lukuvuoden alussa ekoagentit voivat osallistua myös koulun kestävän kehityksen ohjelmaan liittyvän ympäristökatselmuksen tekemiseen, kehittämiskohteiden valintaan ja toimenpiteiden toteuttamiseen. ➔

ESIMERKKEJÄ TOIMINTAAN JA VAIKUTTAMISEEN

- Lajitteluvisa
- Kilpailut: ekologinen kädenjälki -kilpailu, ympäristötaidekilpailu, meemikilpailu, valokuvakilpailu, kevätseurantakilpailu
- Tempaus esimerkiksi ruokahävikin vähentämiseksi tai lähiluonnon puolesta
- Päivänavaukset
- Vuosikellon mukaiset teemapäivät
- Ympäristöviikon järjestäminen
- Aloitteet koululle tai kaupungille
- Mielenosoitukset ja marssit
- Viestien ja iskulauseiden kirjoittaminen liidulla katuun
- Mielipidekirjoitukset
- Paneelikeskustelut
- Rahankeruukampanjat
- Kestävän kehityksen viestintä
- Somekampanjat
- Vastamainokset
- Aloitteet lapsiparlamentille, nuorisovaltuustolle tai päättäjille
- Japanilainen lakko
- Vetoamus
- Palautteen antaminen
- Kehu kaveria
- Kyselyt
- Kerro tuotevinkki tai jaa lempiresepti
- Ympäristötunteet: maalaa tunne, tunnepäiväkirja
- Haasteet
- Yhteistyö muiden koulujen ekoagenttien kanssa
- Vierailut

Ekoagentit voivat osallistaa oppilaskuntaa erilaisin tapahtumin, tempauksin ja kilpailuin. KÄRPPÄ-ohjelman vuosikelloon merkittyjä teemapäiviä voi hyödyntää toiminnan suunnittelussa.

Lukuvuoden lopussa ekoagentit voivat osallistua koulun oman kestävän kehityksen ohjelman seurantaan ja arviointiin. Kevätjuhlan yhteydessä ekoagentit saavat todistuksen toiminnastaan. Valmis todistusohja on KÄRPPÄ-ohjelman liitteenä.

2 KÄRPPÄMASKOTTI

Keke-kärppä on Seinäjoen perusopetuksen kestävän kehityksen ohjelman maskotti. Jokainen koulu saa käyttöönsä pehmolelukärppän. Se auttaa rakentamaan ja vahvistamaan koulujen kestävän kehityksen identiteettiä, osallistaa oppilaita ja koko kouluyhteisöä kestävän kehityksen toimintaan sekä innostaa koulun kestävän kehityksen viestintään. Lisäksi Keke luo yhteenkuuluvuutta KÄRPPÄ-ohjelmassa mukana oleville kouluille.

Keke-kärppä voi toimia koulun kestävän kehityksen tarkkailijana, joka nostaa esille onnistumisia ja kehittämisen paikkoja. Keke voi kulkea esimerkiksi ekoagenttien, eri luokkien, opettajien ja muiden koulun henkilökuntaan kuuluvien mukana ja raportoida havainnoistaan. Näin kestävyysasioita voidaan nostaa esille eri näkökulmista pitkin kouluvuotta koko koulua osallistaen.

KUVA 5. KEKE-KÄRPPÄPEHMOLELU

Keke-kärppä on vauhdikas ympäristökansalainen, joka on ”kärppänä paikalla” koulun kestävän kehityksen toiminnassa. Kekelle tärkeitä arvoja ovat luonnon ja ympäristön hyvinvointi, kestävät elämäntavat, oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, globaali vastuu ja rauha. Keke-kärppä rakastaa toimintaa yhdessä koululaisten kanssa ja haluaa kertoa maailmalle koulun kestävä kehityksen toiminnasta. Keke haaveilee sometähteydestä ja siitä, että saisi töitä kaikista Seinäjoen kouluista.

Kärppänä
paikalla!

OPETUS-
MATERIAALEJA
JA LÄHTEET

1 OPETUSMATERIAALEJA

YMPÄRISTÖKASVATUSKOKONAISUUDET

Avointen oppimateriaalien kirjasto: Avointen oppimateriaalien kirjasto

MAPPA

WWF opetusmateriaalit

YLE/Yhteinen ympäristö

Ulkoluokka

ENERGIA

Kuluttajaliitto/energiansäästö: Vastuullinen kuluttaminen: Energiansäästö

Motiva/energiansäästökampanja

Motiva/opitaan hauska energiasta: Koulut ja oppilaitokset - Motiva

GLOBAALIKASVATUS

Agenda 2030 teemapäivät, Opettajan opas: Teemapäivät 2030

Changemaker/roolikorttiharjoite

Fida: Globaalikasvatus

Globaalikasvatus: Globaalikasvatus

Kestävän kehityksen tavoitteet – tavoitekortit

Kirkon ulkomaanapu: Materiaalipankki

Opettajan opas – Agenda 2030 teemapäivät

PLAN Suomi: Plan International Suomi

Suomen Punainen Risti

Taksvärkki ry: Globaalikasvatus - Materiaalit ja koulutukset maksutta

UNICEF: Materiaalit opettajille

Yhdistyneet kansakunnat/kestävän kehityksen lautapeli: Go Goals! SDG board game

YK-koulut: Suomen YK-liitto

HIILIJALANJÄLKI

Ekokompassi/ympäristövastuutesti

Sitra/elämäntapatesti

Suomen ympäristökeskus/hiilijalanjälki: Ilmastodieetti

ILMASTO

Ilmasto ja minä

Ilmatieteenlaitos/ilmastonmuutos

Luokanopen ilmastoaineisto: Luokanopen ilmasto-opas

Open ilmastoaineisto: Mikä ilmastokasvatus? | Open ilmasto-opas

JÄTEHUOLTO JA KIERTOTALOUS

Kierrätysinfo

Kiertotalousnetti/opetusmateriaalit: Tehtäväpankki

Lakeuden Etapin ympäristökasvatusaineistot: Ympäristökasvatusaineistoja

Lakeuden ympäristönhuolto/kierrätys ja lajittelu

Muoviteollisuus/opetusmateriaalit: Opetusmateriaalit ja oppaat

KESTÄVÄ ELÄMÄNTAPA

Vihreän timantin metsästys -ulkopeli

KOULUMETSÄT

Suomen luonnonsuojeluliitto/Koulumetsät

Suomen metsäyhdistys/opetusmateriaalit: Opettajille

LIKKUMINEN

Fiksusti kouluun

Liikenneturvan opetusmateriaalit: Opetusmateriaalit liikennekasvatuksen tueksi

OSALLISTAMINEN

Tukioppilastoiminta: Tukioppilastoiminta - Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Verso/vertaissovittelu: Materiaalit

Toivoa ja toimintaa/toiminta

RUOKA

Kouluruokadiplomi

Kuluttajaliitto/ruokahävikki

Pallon paras ruoka -pelikortit

Maa ja metsätalousministeriö/lähiruoka

Maaperä sankarit -opetusmateriaali: Opi ja opeta maaperästä! - Open ruokaopas

Nykytila: Ruokailun ja ruokakasvatuksen nykytila

RuokaTutka/opetusmateriaalit

SEINÄJOKI

Lakeuden Elämysliikunta

Luontomuseo Keidas: Museo-opetus | Seinäjoen kaupunki

Seinäjoen Energia: Elämäsi hetkissä

Seinäjoen kaupunki/kestävä kehitys

Seinäjoen kaupunki/videosarja ekoviisaudesta

SITOUKSET

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus 2050

TIEDE

Luma-keskus Pohjanmaa: Vaasan yliopisto

Tiedekeskus Heureka/opetusmateriaalit: Heureka kouluille ja esiopetusryhmille

TUNNETAIDOT

MIELI/tunnetaidot: Materiaalit ja koulutukset - MIELI ry

Toivoa ja toimintaa/tunnetaidot: Tervetuloa Toivoa ja toimintaa -materiaalien pariin!

VESI

Vesi.fi/oppimateriaalit: Oppia vedestä

Vesi.fi/vesijalanjälki

YLIKULUTUS

Changemaker: Ei kestä! Materiaalipaketti ylikulutuksesta

YMPÄRISTÖSERTIFIKAATIT JA -MERKIT

Motiva/ympäristömerkit

OKKA-säätiö: Peruskoulut ja lukiot - Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi

Vihreä Lippu: Ympäristöohjelma ja -sertifikaatti kasvatusalalle

2 LÄHTEET

SEINÄJOKI KESTÄVÄN KEHITYKSEN MAAILMASSA

Bianchi, G., Pisiotis, U., Cabrera Giraldez & M. GreenComp (2022): Eurooppalainen kestävä kehityksen osaamiskehys. Bacigalupo, M. & Punie, Y. (toim.) EUR 30955 FI, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

Dufva, M. & Rekola, S. (2023): Megatrendit 2023. Sitran selvityksiä 224. <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2023>

Salonen, A. (2014): Ekososiaalinen sivistys - kestävä hyvinvoinnin perusta. *Natura* 51(4). https://www.academia.edu/9711043/Salonen_A_2014_Ekososiaalinen_sivistys_kest%C3%A4v%C3%A4_hyvinvoinnin_perusta_Natura_51_4_25_30

Seinäjoen kaupunki: Ekoviisas Seinäjoki -ohjelma | Seinäjoen kaupunki (seinajoki.fi)

Stockholm Resilience Centre: Sustainable development goals. The SDGs wedding cake. <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.html>

Suomen YK-liitto: Kestävä kehitys | Suomen YK-liitto (ykliitto.fi)

KESTÄVÄ KEHITYS OPETUSSUUNNITELMASSA

Opetushallitus (2016): Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. <https://www.oph.fi/sites/default/files/docum>

Eteläpohjalainen perusopetuksen opetussuunnitelma (2016). <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/opetussuunnitelma/39651/tiedot/tiedot>

Pohjonen, H.: Kestävä kehitys varhaiskasvatussuunnitelmassa ja opetussuunnitelmien perusteissa. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kestava-kehitys-varhaiskasvatussuunnitelmassa-ja-opetussuunnitelmien>

YMPÄRISTÖ- JA KESTÄVYYSKASVATUS

Arbeiter J. & Maja Bučar (2021): Transformatiivinen koulutus. Koulutus muutoksen välineenä. Opetushallitus: Oppaat ja käsikirjat 2021:6. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Transformatiivinen_koulutus.pdf

Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E. & Tani S. (2020): Ympäristökasvatus. Kestävän tulevaisuuden käsikirja. PS-kustannus.

Opetushallitus (2016): Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Stockholm Resilience Centre: Sustainable development goals. The SDGs wedding cake. <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.html>

Tolppanen, S., Aarnio-Linnanvuori, E., Cantell, H. & Lehtonen, H. (2017): Pirullisen ongelman äärellä - Kokonaisvaltaisen ilmastokasvatuksen polkupyörämalli. Kasvatus 5/2017.

Värri, V.-M. (2018): Kasvatus ekokriisin aikakaudella. Vastapaino.

TUNNETAIDOT

Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry/Toivoa ja toimintaa. <https://toivoajatoimintaa.fi/tunteet/>

Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E. & Tani S. (2020): Ympäristökasvatus. Kestävän tulevaisuuden käsikirja. PS-kustannus.

Pihkala, P. (2019): Mieli maassa? –ympäristötunteet. Kirjapaja.

Mieli ry. MIELI ry

Opetushallitus: Tunnetaidot koulussa. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/tunnetaidot-koulussa>

GLOBAALIKASVATUS

Fingo ry/fingo.fi. Suomalaiset kehitysjärjestöt - Fingo

Globaalikasvatus.fi. Etusivu - Globaalikasvatus

Opetushallitus (2021): Kasvatus maailmankansalaisuuteen – aiheet ja oppimistavoitteet. Oppaat ja käsikirjat 2021:5.

Ulkoministeriö/maailma2030.fi: Etusivu - Maailma 2030

OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN

Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry/Toivoa ja toimintaa. <https://toivoajatoimintaa.fi>

Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E. & Tani S. (2020): Ympäristökasvatus. Kestävän tulevaisuuden käsikirja. PS-kustannus.

Kempainen E. (2022): Aitoja vaikuttamistaitoja. Natura 4/2022.

Opetushallitus (2016): Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Unicef. <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/>

EKOAGENTTITOIMINTA JA KÄRPPÄMASKOTTI

Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry/Toivoa ja toimintaa. <https://toivoajatoimintaa.fi/>

LIITTEET

LIITE 1

YMPÄRISTÖKATSELMUSLOMAKE

_____ KOULUN YMPÄRISTÖKATSELMUS

KATSELMUKSEN AJANKOHTA: _____

KATSELMUKSEEN OSALLISTUNEET: _____

TOTEUTUNEET KRITEERIT: ____ / 100

KÄRPPÄ-KRITEERIT:

Opetussuunnitelma

	Kyllä	Ei
1. Koululla on käytössä Seinäjoen perusopetuksen kestävän kehityksen KÄRPPÄ-ohjelma.	☐	☐
2. Ympäristökysymyksiä ja kestävää kehitystä käsitellään kaikissa oppiaineissa opetussuunnitelman mukaisesti.	☐	☐
3. Kestävä kehitys on huomioitu monialaisissa oppimis-kokonaisuuksissa.	☐	☐
4. Kestävän kehitys on huomioitu koulun valinnaisaineissa.	☐	☐
5. Koulussa opiskellaan elinkaariajattelua, ekotehokkuutta, kiertotaloutta ja kulutuksen ympäristövaikutuksia monialaisesti ja tehdään ratkaisuja niiden edistämiseksi koulun toimintakulttuurissa.	☐	☐
6. Koululla on kestävän kehityksen sertifikaatti, esimerkiksi "Vihreä lippu" tai OKKA-säätiön myöntämä sertifikaatti.	☐	☐
7. Koulu noudattaa kaupungin yhteistä perusopetuksen Kulttuurimatka-kulttuurikasvatussuunnitelmaa.	☐	☐
8. Koulussa on mahdollista suorittaa ekolukudiplomi.	☐	☐

Omat huomiot: _____

Kouluruokailu

Kyllä

Ei

9. Koulun uusille oppilaille järjestetään kouluruokailu-opetustunti.	☐	☐
10. Koululla toimii ruokailutoimikunta, jossa on myös oppilasjäseniä.	☐	☐
11. Koululla on "Kouluruokadiplomi".	☐	☐
12. Ruokahetkissä huomioidaan viihtyisyys, kiireettömyys ja hyvät käytöstavat.	☐	☐
13. Koulussa seurataan ruokalajien menekkiä ja ruokaa tilataan sen mukaisesti.	☐	☐
14. Ruokahävikkiä pyritään jatkuvasti vähentämään, ja ruoantähteet lajitellaan ja viedään biojätekeräykseen.	☐	☐
15. Kouluravintolassa on käytössä hävikkiohjelma, jonka avulla seurataan ruokahävikin määrää.	☐	☐
16. Koulun keittiöön tiedotetaan oppilaiden poissaolosta ruuan määrän mitoittamiseksi.	☐	☐
17. Kouluravintolassa vältetään pieniä kertakäyttöpakkauksia.	☐	☐
18. Ruokaan liittyvät teemapäivät ja -viikot on huomioitu.	☐	☐
19. Koululla on tarjolla kasvispääruoka.	☐	☐
20. Kasvisruoka on linjastolla ensimmäisenä.	☐	☐
21. Oppilaat osallistuvat kouluravintolan tai siivouspalvelun toimintaan.	☐	☐

Omat huomiot: _____

Jätteen vähentäminen, lajittelu ja siivous

Kyllä

Ei

22. Koululla lajitellaan seuraavat jätejakeet:
a. paperi
b. kartonki ja aaltopahvi
c. biojäte
d. muovi
e. lasi
f. metalli
g. puujäte
h. elektroniikkajäte
i. ongelmajäte	☐	☐
23. Koulun tiloissa on jätteen lajitteluun sopivat astiat ja niiden tyhjentämisestä on sovittu.	☐	☐
24. Koulussa on lajitteluohjeet lajittelupisteiden luona.	☐	☐
25. Koululla on toimiva jätekatos.	☐	☐
26. Koululla on ulkoroskiksia, jotka tyhjennetään riittävän usein.	☐	☐
27. Oppilaat osallistuvat koulun ja sen pihan siivoamiseen sekä jätteen lajitteluun.	☐	☐

	Kyllä	Ei
28. Koulussa on pantillisten pullojen ja tölkkien keräysastia.	☐	☐
29. Vaarallisten aineiden ja ongelmajätteiden hävittäminen hoidetaan koulussa asiaankuuluvalla tavalla.	☐	☐
30. Koulu pyrkii vähentämään syntyvän jätteen määrää.	☐	☐
31. Paperia säästetään kopiota pienentämällä ja kopioimalla paperin molemmille puolille.	☐	☐
32. Koulussa käytetään kankaisia rullapyyhkeitä tai muita pestäviä kangaspyyhkeitä.	☐	☐
33. Kaikki puhdistus- ja astianpesuaineet ovat ympäristömerkin saaneita.	☐	☐
34. Siivousvälineet ovat pestäviä.	☐	☐
35. Kiinteistönhuollosta vastaavat henkilöt ovat tavoitettavissa.	☐	☐

Omat huomiot: _____

Liikkuminen ja koulumatkat

	Kyllä	Ei
36. Koulu kannustaa siihen, että oppilaat ja henkilökunta tekevät koulumatkansa kävellen, pyörällä tai julkisilla kulkuneuvoilla.	☐	☐
37. Koululla on oppilasmäärään nähden riittävästi polkupyörätelineitä.	☐	☐
38. Pyörille ja skuuteille on runkolukitusmahdollisuus.	☐	☐
39. Koulun pääsee turvallisesti kevyenliikenteenväyliä pitkin.	☐	☐
40. Koulun pihan liikennejärjestelyt ovat turvalliset.	☐	☐
41. Koulussa on tehty toimenpiteitä oppilaiden tunnistamien koulumatkojen vaaranpaikkojen poistamiseksi.	☐	☐
42. Koululla on lainattavia polkupyöriä.	☐	☐
43. Koulun lähellä on turvallinen julkisen liikenteen pysäkki.	☐	☐

Omat huomiot: _____

Koulun piha ja lähiluonto

Kyllä

Ei

44. Koulun piha on siisti, turvallinen ja virikkeellinen.
45. Koulun pihaa hyödynnetään liikuntapaikkana ja oppimisympäristönä.
46. Koulussa on lainattavia pelivälineitä välitunneille.
47. Koulun pihassa huomioidaan luonnon monimuotoisuus.
48. Koulussa on oma komposti tai kasvimaa, jonka hoitamiseen oppilaat osallistuvat.
49. Koulun lähimetsiin ja -luontokohteisiin tehdään retkiä ja niitä hyödynnetään oppimisympäristöinä.
50. Koulussa vaikutetaan lähiluonnon säilymiseen ja sen monimuotoisuuden lisäämiseen.

☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

Omat huomiot: _____

Sähkö ja vesi

Kyllä

Ei

51. Koululla on sovittu valojen ja sähkölaitteiden sammuttamisesta.
52. Luokkatilojen valot sammutetaan yli 10 minuutin taukojen ajaksi.
53. Koulussa tehdään toimia energiankulutuksen vähentämiseksi ja seurataan energiankulutusta.
54. Koulun käyttämä sähkö on tuotettu uusiutuvilla energianlähteillä.
55. Koululla on omaa sähköntuotantoa esim. aurinkopaneeleja.
56. Huonelämpötila on enintään 20 astetta.
57. Koulussa on tiiviit ovet ja ikkunat.
58. Huonekalut on sijoitettu siten, että ne eivät estä lämmönkulkua pattereista.
59. Koulun ulko-ovilla on lämmönhukkaa vähentävät tuulikaapit.
60. Kiinteistön ilmanvaihtojärjestelmän käytöstä on ohjeistus ja järjestelmää huolletaan säännöllisesti.
61. Koulu lämmitetään uusiutuvilla energianlähteillä.
62. Koulussa tehdään toimia vedenkulutuksen vähentämiseksi ja seurataan vedenkulutusta.
63. Vessanpöntöissä on kaksoispainikkeet.

☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

Omat huomiot: _____

Tavarat, hankinnat ja kierrätys**Kyllä Ei**

64. Koululla hyödynnetään kaupungin keskusvarastoa kalustehankinnoissa.	☐	☐
65. Oppilaat huolehtivat, että koulun kalusteet pysyvät siisteinä ja ehjinä.	☐	☐
66. Koulussa huolehditaan kalusteiden ja muun materiaalin huollosta ja korjauksista.	☐	☐
67. Koulussa tehtävät hankinnat ovat taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä.	☐	☐
68. Koululle hankittavat vihot ja paperit ovat ympäristömerkittyjä.	☐	☐
69. Oppilaat huolehtivat, että kirjat ja oppivälineet pysyvät siisteinä ja ehjinä.	☐	☐
70. Koulussa kierrätetään oppikirjoja.	☐	☐
71. Koulussa suositaan paperitonta viestintää.	☐	☐
72. Koulussa järjestetään vähintään yksi kierrätystapahtuma vuodessa.	☐	☐
73. Koululle unohtuneet vaatteet ja välineet toimitetaan hyväntekeväisyyteen.	☐	☐

Omat huomiot: _____

Sosiaalinen kestävyys ja globaalikasvatus**Kyllä Ei**

74. Koulussa rakennetaan hyväksyvää ja myönteistä ilmapiiriä sekä työrauhaa.	☐	☐
75. Koulun toimintakulttuuriin kuuluu Yhdessä yhteistyöllä -toimintamalli tai vertaissovittelu.	☐	☐
76. Oppilaiden on mahdollista saada keskustelutukea koulussa.	☐	☐
77. Esteettömyys on huomioitu koulussa.	☐	☐
78. Koululle on valittu kansainvälisyystiimi tai -vastuhenkilö.	☐	☐
79. Koulu noudattaa Seinäjoen perusopetuksen kansainvälistämisen strategiaa.	☐	☐
80. Ympäristöasioissa ja kestävä kehityksen edistämisessä tehdään yhteistyötä muiden maiden oppilaiden ja koulujen kanssa.	☐	☐
81. Koululla on käytössä kestävä kehityksen ja kansainvälisyyden passi.	☐	☐
82. Koulussa järjestetään vähintään yksi globaalikasvatuksen teemapäivä.	☐	☐
83. Koulu on sitoutunut YK-koulun periaatteisiin.	☐	☐
84. Koulu osallistuu säännöllisesti hyväntekeväisyyskeräyksiin.	☐	☐
85. Koululla on kummilapsitoimintaa.	☐	☐

	Kyllä	Ei
86. Koulu osallistaa maahanmuuttajataustaisia oppilaita ja heidän huoltajiaan.	☐	☐
87. Koulussa on kummioppilastoimintaa maahanmuuttajaoppilaille.	☐	☐

Omat huomiot: _____

Yhteistyö, osallistaminen ja vaikuttaminen	Kyllä	Ei
88. Uudet opettajat ja oppilaat perehdytetään koulun kestävän kehityksen käytäntöihin.	☐	☐
89. Koulun oppilailla, henkilökunnalla ja huoltajilla on mahdollisuus vaikuttaa koulun kestävän kehityksen käytäntöihin.	☐	☐
90. Koulun opettaja- ja oppilastiedotteissa on ohjeistus kestävän kehityksen mukaisista toimintatavoista.	☐	☐
91. Koululle on valittu kestävän kehityksen tiimi tai vastuhenkilö.	☐	☐
92. Koululla on ekoagenttitoimintaa.	☐	☐
93. Koulun oppilaskunta- ja tukioppilas/kummioppilas-toiminta on aktiivista.	☐	☐
94. Kouluyhteisön jäseniä osallistetaan koulun tilojen ja ulkoalueiden suunnittelussa.	☐	☐
95. Koulussa käy vuosittain järjestöjen kouluvierailijoita.	☐	☐
96. Koulussa on ainakin yksi ympäristöpäivä tai viikko.	☐	☐
97. Oppilaiden huoltajia ja vanhempainyhdistystä tiedotetaan koulun kestävän kehityksen ohjelmasta.	☐	☐
98. Koulun kestävän kehityksen toimintojen vaikuttavuus ulottuu koteihin ja muuhun ympäröivään yhteiskuntaan.	☐	☐
99. Koulun kestävyyskasvatuksessa on käytössä Keke-kärppämaskotti.	☐	☐
100. Koulu viestii kestävän kehityksen asioista esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.	☐	☐

Omat huomiot: _____

LIITE 2

KEKE-OHJELMALOMAKE

KOULU: _____

AJANKOHTA: _____

OHJELMAN TEKEMISEEN OSALLISTUNEET: _____

VUODEN AIKANA TOTEUTUNUT KESTÄVÄN KEHITYKSEN TOIMINTA:

LUKUVUODEN LOPUSSA TOTEUTUNEET KRITERIT: ____ /100

LUKUVUODEN LOPUSSA SAAVUTETTU KESTÄVYYSTOIMIEN TASO:

☐ Voikukka☐ Peltopyy☐ Kärppä

LIITE 2

KEHITTÄMISKOHDE	VASTAAVAT	TOIMENPITEET	MITEN TOTEUTUI	VAIKUTTAVUUS

KÄRPPÄ-DIPLOMI

Koulun nimi

ON SAAVUTTANUT SEINÄJOEN PERUSOPETUKSEN
KESTÄVÄN KEHITYKSEN OHJELMAN KÄRPPÄ-TASON.

Seinäjoella

Perusopetusjohtaja

EKOAGENTTITODISTUS

Ekoagentti

ON OSALLISTUNUT _____ (koulun nimi)

EKOAGENTTITOIMINTAAN LUKUVUONNA _____

Seinäjoella

Ekoagenttiohjaaja

Seinäjäjoki